

ĐẠI HỌC QUỐC GIA TP.HỒ CHÍ MINH
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN
KHOA CÔNG NGHỆ THÔNG TIN

TRẦN TẤN BẢO – 17C 11002
TRẦN THÚY HIỀN – 17C 11026
NGUYỄN HÀ DUY PHƯƠNG – 17C 11 032

ĐỒ ÁN MÔN HỌC
XỬ LÝ NGÔN NGỮ NÓI

BÀI TẬP 2: NHẬN DẠNG RỜI RẠC
GIÁO VIÊN

PGS. TS. Vũ Hải Quân

TP.HCM - 6/2018

MỤC LỤC

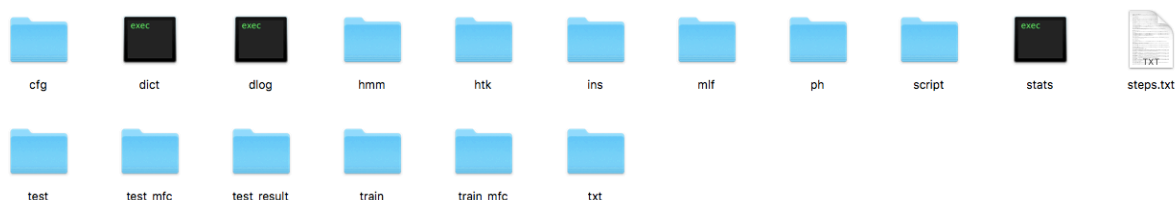
1	Mô tả bài toán	2
2	Phương pháp làm	2
2.1	Các bước huấn luyện (mở cmd trở đến thư mục htk, lưu ý các file trong project này đều phải lưu dưới dạng ANSI):	2
2.2	Các bước test:.....	9
3	Kịch bản thử nghiệm.....	10
4	Kết quả, vẽ biểu đồ.....	10
4.1	Kết quả thực nghiệm	10
4.2	Biểu đồ	11
5	Đánh giá cá nhân.....	11
6	Tài liệu tham khảo	12

1 Mô tả bài toán

- Mục tiêu của bài tập là nhận dạng các từ rời rạc, chẳng hạn nhận dạng chữ số từ không đến chín.
- Kiểm tra sự thay đổi chất lượng nhận dạng thông qua thay đổi kịch bản thực nghiệm.

2 Phương pháp làm

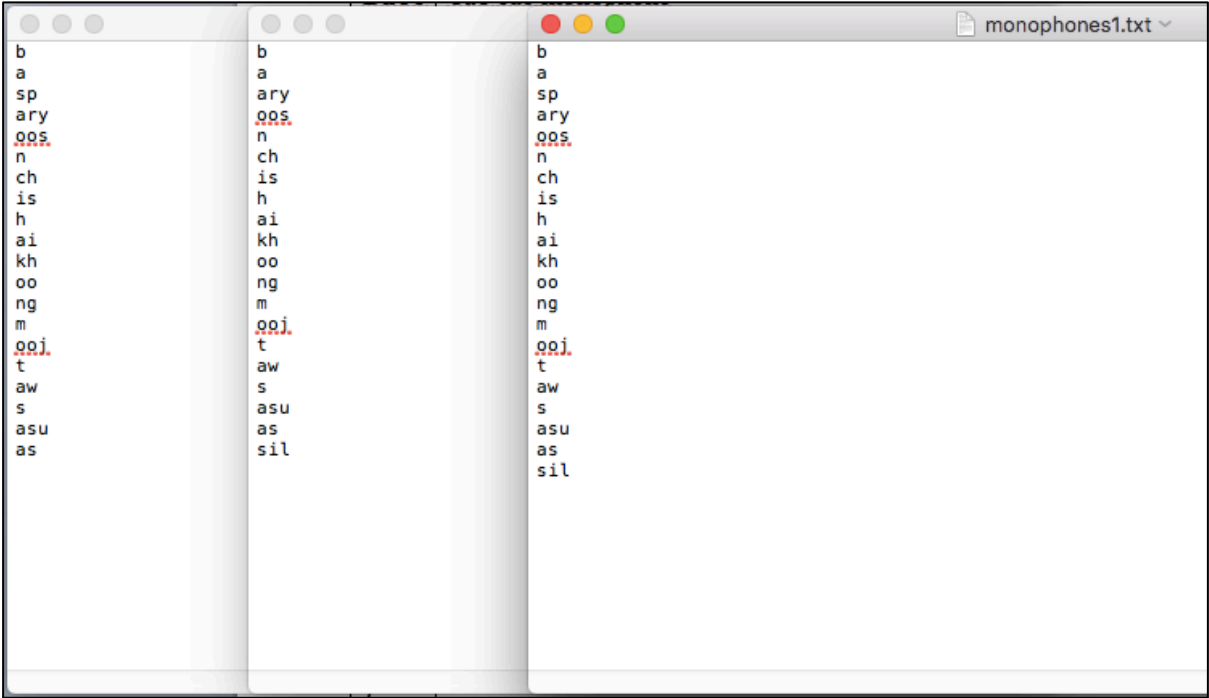
- Sử dụng HTK Toolkit của Đại học Cambridge và mô hình HMM.
- Xây dựng n mô hình tương ứng với n âm vị.
- Tạo thư mục bài tập **htk** (Báo cáo giả định là thư mục chạy ngay trên ổ đĩa C)
- Trong thư mục **htk** có các mục sau: **bin32** chứa các chương trình con của HTK, **cfg** chứa các file config, **scripts** chứa các file Perl (cần cài đặt môi trường cho Perl), **wav** chứa hai thư mục con **train** và **test** để chứa các file *.wav dùng để train và test tương ứng:
- Gồm có train: 4 file âm thanh đọc liên tục từ 0 đến 9 và test: 60 file âm thanh test rời rạc các chữ số.
- Cài đặt thêm môi trường **perl** và **python** cho một số bước phát sinh tập tên file...

2.1 Các bước huấn luyện (mở cmd trở đến thư mục htk, lưu ý các file trong project này đều phải lưu dưới dạng ANSI):

Bước 1	<p>Tạo file gram.txt chứa các từ cần nhận dạng (ở bài tập này là từ 0 đến 9)</p> <pre>\$word = ba bary boosn chisen hai khoong mooit nawm sasv tasm; (<\$word>)</pre> <p>(Lưu ý có dấu xuống dòng ở cuối file, nếu không sẽ bị lỗi)</p>
-------------------------	--

Bước 2	Tạo file wdnet bằng lệnh: Htk/HParse.exe txt/gram.txt txt/wdnets
Bước 3	Tạo file dict và sắp xếp theo thứ tự alphabet: <div data-bbox="268 371 919 759" data-label="Text"> <pre> ba b a sp bary b ary sp boosn b oos n sp chisn ch is n sp hai h ai sp khoong kh oo ng sp moojt m ooj t sp nawm n aw m sp sasus s asu sp tasm t as m sp </pre> </div> <p>(Lưu ý có dấu xuống dòng ở cuối file, nếu không sẽ bị lỗi)</p>
Bước 4	Tạo file thu âm với số lượng train là 4 file, test là 60 file. Ta đã tạo được file train chứa tên và nội dung của các file cần được ghi âm và đưa vào thư mục train . Làm tương tự cho test.s <div data-bbox="268 1086 1482 1341" data-label="Image"> </div>
Bước 5	Chạy lệnh sau (lưu ý khi chạy các file Python cần có từ “Python” đứng đầu câu lệnh trong cmd): Python script/listwavmfc.py train/ train_mfc/ train.scp train_mfc.scp Lệnh này nhằm tạo ra file script/listwavmfc.py , file này nhằm tổng hợp các file cần rút trích đặc trưng mfcc trong train và tạo danh sách các file mfcc xuất ra tương ứng trong thư mục train_mfc .
Bước 6	Rút trích đặc trưng mfcc: htk/HCopy.exe -T 1 -C cfg\HCopy.cfg -S train_mfc.scp Ta sẽ có các file mfcc tương ứng với từng file train trong train . Tạo file train_mfc.scp , lưu danh sách các file mfcc trong train vào thư mục train_mfc . Kết quả:

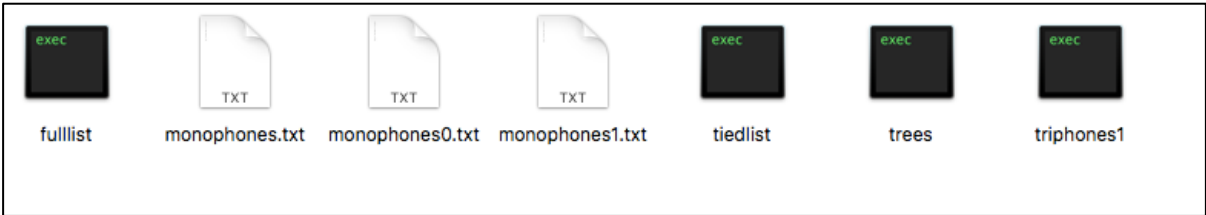
	 <p>TRAIN01_00.mfc TRAIN02_00.mfc TRAIN03_00.mfc TRAIN04_00.mfc</p>
Bước 7	<p>Tạo các monophone</p> <p>Htk/HDMan.exe -m -w txt/wlist.txt -n ph/monophones.txt -l dlog txt/dict.txt txt/srcDict.txt</p> <p>Perl script/mkMonophones.pl ph/monophones.txt ph/monophones0.txt ph/monophones1.txt</p> <p>Sử dụng <i>monophones.txt</i> đã tạo ra để tạo thêm các <i>monophones0.txt</i> và <i>monophones1.txt</i></p> <p>Lần lượt là các monophones: <i>monophones.txt</i>, <i>monophones0.txt</i>, <i>monophones1.txt</i> khác nhau ở các sil và sp.</p>
Bước 8	<p>Tạo file wlist (word list):</p> <p>Scripts/prompts2wlist.pl train txt/wlist</p>
Bước 9	<p>Tạo MLF <i>words</i></p> <p>perl script/prompts2mlf.pl mlf/words.mlf txt/prompts.txt</p>

Bước 10	Tạo file mkphone0.led : <pre> 1 EX 2 IS sil sil 3 DE sp 4 </pre> (Lưu ý có dấu xuống dòng ở cuối file)
Bước 11	Tạo các MLF <i>phones</i> từ MLF <i>words</i> . <pre> htk/HLEd.exe -l "*" -d txt/srcDict.txt -i mlf/phones0.mlf ins/mkphones0.led mlf/words.mlf htk/HLEd.exe -l "*" -d txt/srcDict.txt -i mlf/phones1.mlf ins/mkphones1.led mlf/words.mlf </pre>
Bước 12	Tạo thư mục hmm/hmm0 , hmm/hmm1 , ..., hmm/hmm22 Tạo file proto mẫu theo htkbook, copy vào hmm/hmm0 , hoặc tạo file proto với nội dụng sau và copy vào hmm/hmm0 : <pre> 1 ~o <VecSize> 39 <MFCC_0_D_A> 2 ~h "proto" 3 <BeginHMM> 4 <NumStates> 5 5 <State> 2 6 <Mean> 39 7 0 8 0 0 0 0 0 9 <Variance> 39 10 11 1 1 1 1 1 12 <State> 3 13 <Mean> 39 14 0 15 0 0 0 0 0 16 <Variance> 39 17 18 1 1 1 1 1 19 <State> 4 20 <Mean> 39 21 0 22 0 0 0 0 0 23 <Variance> 39 24 1 25 1 1 1 1 1 26 <TransP> 5 27 0.0 1.0 0.0 0.0 0.0 28 0.0 0.6 0.4 0.0 0.0 29 0.0 0.0 0.6 0.4 0.0 30 0.0 0.0 0.0 0.7 0.3 31 0.0 0.0 0.0 0.0 0.0 32 <EndHMM> </pre>

Bước 13	Khởi tạo giá trị train: <code>htk/HCompV.exe -C htk/cfg/HCompV.cfg -f 0.01 -m -S txt/train.scp -M hmm/hmm0 hmm/hmm0/proto</code>
Bước 14	Tạo file hmmdefs : <code>Perl script/mkHmmdefsFile.pl hmm/hmm0/proto ph/monophones0.txt hmm/hmm0/hmmdefs</code>
Bước 15	Tạo file macros : <code>perl script/mkMacrosFile.pl hmm/hmm0/vFloors hmm/hmm0/macros</code>
Bước 16	Xây dựng mô hình hmm1 và hmm2 <code>htk/HERest.exe -C cfg/HERest.cfg -I mlf/phones0.mlf -t 250.0 150.0 1000.0 -S txt/train_mfc.scp -H hmm/hmm0/macros -H hmm/hmm0/hmmdefs -M hmm/hmm1 ph/monophones0.txt</code> <code>htk/HERest.exe -C cfg/HERest.cfg -I mlf/phones0.mlf -t 250.0 150.0 1000.0 -S txt/train_mfc.scp -H hmm/hmm1/macros -H hmm/hmm1/hmmdefs -M hmm/hmm2 ph/monophones0.txt</code>
Bước 17	Thực hiện tương tự cho huấn luyện hmm4 , hmm5 .
Bước 18	Thêm mô hình sp vào hmmdefs4 <code>perl script/makesp.pl hmm/hmm3/hmmdefs hmm/hmm4/hmmdefs hmm/hmm3/macros hmm/hmm4/macros</code>
Bước 19	Sử dụng HHed để trói buộc mô hình sil và sp , huấn luyện hmm5 <code>htk/HHed.exe -H hmm/hmm4/macros -H hmm/hmm4/hmmdefs -M hmm/hmm5 ins/sil.led ph/monophones1.txt</code> File sil.led có cấu trúc như sau:

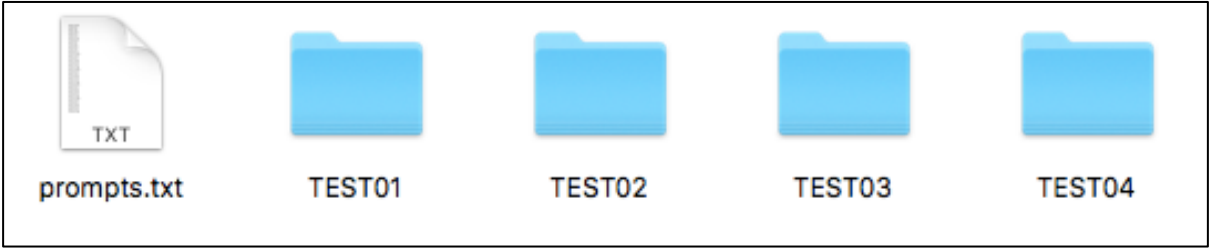
	<pre> 1 AT 2 4 0.2 {sil.transP} 2 AT 4 2 0.2 {sil.transP} 3 AT 1 3 0.3 {sp.transP} 4 TI silst {sil.state[3],sp.state[2]} </pre> <p>Huấn luyện tiếp hmm6, hmm7 tương tự bước 14, tuy nhiên ở đây lúc này sử dụng <i>monophones1.txt</i> chứ không dùng <i>monophones0.txt</i> như ở trên.</p>
Bước 20	<p>Tạo ra file aligned.mlf từ phones.mlf</p> <pre>htk/HVite.exe -l * -o SWT -b silence -a -H hmm/hmm7/macros -H hmm/hmm7/hmmdefs -i mlf/aligned.mlf -m -t 250.0 -y lab -I mlf/words.mlf -S txt/train_mfc.scp txt/srcDict.txt ph/monophones1.txt</pre>
Bước 21	<p>Huấn luyện tiếp tục hmm8, hmm9 từ aligned.mlf có được bằng lệnh</p> <pre>htk/HERest.exe -B -C cfg/HERest.cfg -I mlf/aligned.mlf -t 250.0 150.0 1000.0 -s stats -S txt/train_mfc.scp -H hmm/hmm7/macros -H hmm/hmm7/hmmdefs -M hmm/hmm8 ph/monophones1.txt</pre> <pre>htk/HERest.exe -B -C cfg/HERest.cfg -I mlf/aligned.mlf -t 250.0 150.0 1000.0 -s stats -S txt/train_mfc.scp -H hmm/hmm8/macros -H hmm/hmm8/hmmdefs -M hmm/hmm9 ph/monophones1.txt</pre>
Bước 22	<p>Tạo triphones từ monophones bằng lệnh</p> <pre>htk/HLEd.exe -n ph/triphones1 -l * -i mlf/wintri.mlf ins/mktri.led mlf/aligned.mlf</pre>
Bước 23	<p>Tạo mktri.hed để huấn luyện hmm10 là nhái monophones từ hmm9</p> <pre>htk/HHEd.exe -B -H hmm/hmm9/macros -H hmm/hmm9/hmmdefs -M hmm/hmm10 ins/mktri.hed ph/monophones1.txt</pre> <p>Hmm11: để ước lượng triphones.</p> <pre>htk/HERest.exe -B -C cfg/HERest.cfg -I mlf/wintri.mlf -t 250.0 150.0 1000.0 -s stats -S txt/train_mfc.scp -H hmm/hmm10/macros -H hmm/hmm10/hmmdefs -M hmm/hmm11 ph/triphones1</pre>

	<p>Tiếp tục huấn luyện hmm12.</p> <pre>htk/HERest.exe -B -C cfg/HERest.cfg -I mlf/wintri.mlf -t 250.0 150.0 1000.0 -s stats -S txt/train_mfc.scp -H hmm/hmm11/macros -H hmm/hmm11/hmmdefs -M hmm/hmm12 ph/triphones1</pre>
Bước 24	<p>Tạo fulllist từ monophones0</p> <pre>perl script/mkFullList.pl ph/monophones0.txt ph/fulllist</pre>
Bước 25	<p>Tạo tree.hed</p> <pre>perl script/mkTree.pl 40 ph/monophones0.txt ins/tree.hed</pre> <p>Vào tree.hed, sửa lại đường dẫn muốn lưu <i>fulllist</i>, <i>tiedlist</i> và <i>tree</i></p> <pre>TR 1 AU "D:/Thacsi/NNN/htk1/ph/fulllist" CO "D:/Thacsi/NNN/htk1/ph/tiedlist" ST "D:/Thacsi/NNN/htk1/ph/trees"</pre>
Bước 26	<p>Tạo trạng thái ràng buộc cho triphones. Đây là bước quan trọng và tốn thời gian nếu tập dữ liệu quá lớn.</p> <pre>htk/HHed.exe -B -H hmm/hmm12/macros -H hmm/hmm12/hmmdefs -M hmm/hmm13 ins/tree.hed ph/triphones1 > txt/log.txt</pre> <p>Sau bước này, tiedlist và tree sẽ được tạo ra theo đường dẫn lưu đã chọn ở</p>
Bước 27	<p>Cuối cùng, huấn luyện hmm14, hmm15 với tiedlist đã được tạo ra ở bước trên.</p> <pre>htk/HERest.exe -B -C cfg/HERest.cfg -I mlf/wintri.mlf -t 250.0 150.0 1000.0 -s stats -S txt/train_mfc.scp -H hmm/hmm13/macros -H hmm/hmm13/hmmdefs -M hmm/hmm14 ph/tiedlist</pre> <pre>htk/HERest.exe -B -C cfg/HERest.cfg -I mlf/wintri.mlf -t 250.0 150.0 1000.0 -s stats -S txt/train_mfc.scp -H hmm/hmm14/macros -H hmm/hmm14/hmmdefs -M</pre>

	<hmm hmm="" hmm15="" ph="" tiedlist<="" tiedlist<br=""></hmm> => Đến đây là xong các bước để train dữ liệu.
--	--

2.2 Các bước test:

Bước 1	<ul style="list-style-type: none"> Tạo thư mục test_result để lưu kết quả test
Bước 2	<ul style="list-style-type: none"> Thu âm các file test và bỏ vào thư mục test, và tạo tập tin prompts.txt tương ứng các từ trong file âm thanh. <ul style="list-style-type: none"> Tạo file test.scp và test_mfc.scp: python script/listwavmfc.py test/ test_mfc/ txt/test.scp txt/test_mfc.scp Rút trích đặc trưng mfcc của các file test: htk/HCopy.exe -T 1 -C cfg/HCopy.cfg -S txt/test.scp
Bước 3	<ul style="list-style-type: none"> Tạo file words.mlf lưu trong thư mục test_result: perl script/prompts2mlf.pl test_result/words.mlf test_result/prompts.txt
Bước 4	Thực hiện test dữ liệu: htk/HVite.exe -C cfg/Hvite.cfg -H hmm/hmm15/macros -H hmm/hmm15/hmmdefs -S txt/test_mfc.scp -i test_result/recout.mlf -w txt/wdnet.txt txt/srcDict.txt ph/tiedlist
Bước 5	Tổng kê kết quả, xuất kết quả ra tập tin txt. htk/HResults.exe -f -t -I test_result/words.mlf ph/tiedlist test_result/recout.mlf > test_result/result.txt

Đây là kết quả của lần test dùng hmm15.

```
----- Sentence Scores -----  
===== HTK Results Analysis =====  
Date: Sat Jun 16 20:20:21 2018  
Ref : D:/Thacsi/NNN/htk1/test_result/words.mlf  
Rec : D:/Thacsi/NNN/htk1/test_result/recout15.mlf  
----- File Results -----  
TEST01_00.rec: 0.00( 0.00) [H= 0, D= 0, S= 1, I= 0, N= 1]  
Aligned transcription: D:/Thacsi/NNN/htk1/test_mfc/TEST01_00.lab vs D:/Thacsi/NNN/htk1/  
test_mfc/TEST01_00.rec  
LAB: khoang  
REC: bary  
TEST01_01.rec: 0.00( 0.00) [H= 0, D= 0, S= 1, I= 0, N= 1]  
Aligned transcription: D:/Thacsi/NNN/htk1/test_mfc/TEST01_01.lab vs D:/Thacsi/NNN/htk1/  
test_mfc/TEST01_01.rec  
LAB: mooit  
REC: bary  
TEST01_02.rec: 0.00( 0.00) [H= 0, D= 0, S= 1, I= 0, N= 1]  
Aligned transcription: D:/Thacsi/NNN/htk1/test_mfc/TEST01_02.lab vs D:/Thacsi/NNN/htk1/  
test_mfc/TEST01_02.rec  
LAB: hai  
REC: bary  
TEST01_03.rec: 0.00( 0.00) [H= 0, D= 0, S= 1, I= 0, N= 1]  
Aligned transcription: D:/Thacsi/NNN/htk1/test_mfc/TEST01_03.lab vs D:/Thacsi/NNN/htk1/  
test_mfc/TEST01_03.rec  
LAB: ba  
REC: bary  
  
----- Overall Results -----  
SENT: %Correct=5.00 [H=3, S=57, N=60]  
WORD: %Corr=23.33, Acc=-46.67 [H=14, D=0, S=46, I=42, N=60]  
=====
```

Thực hiện kiểm thử trên hmm14, hmm13 để có các kết quả khác.

3 Kịch bản thử nghiệm

- Thử nghiệm với đặc trưng MFCC_0_D_A

Trong đó: MFCC là đặc trưng bố cục khoang miệng khi phát âm, _0 là độ lớn của vector, _D là đạo hàm bậc 1 (đặc trưng tương quan theo thứ tự), _A là đạo hàm bậc 2 (đặc trưng tương quan theo thời gian). _X nghĩa là kết hợp MFCC với đặc trưng X (X là 0, D, A).

- Tiến hành kiểm thử qua 3 hmm: **hmm13**, **hmm14**, **hmm15**.

4 Kết quả, vẽ biểu đồ

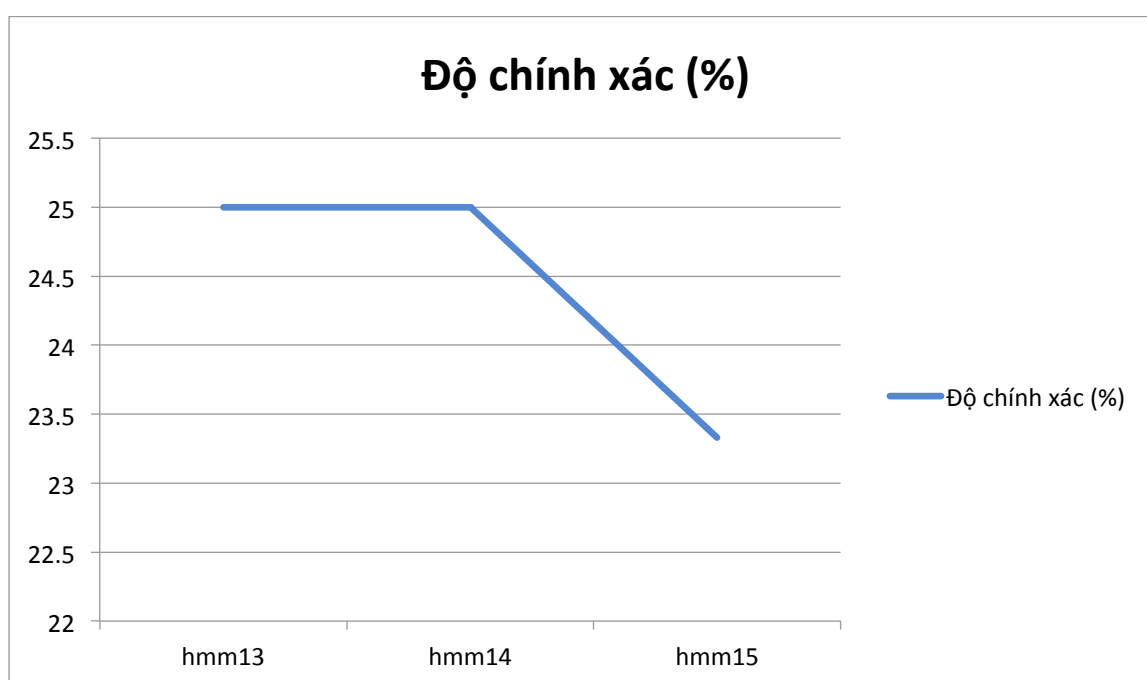
4.1 Kết quả thực nghiệm

Tiến hành kiểm thử qua 3 hmm: **hmm13**, **hmm14**, **hmm15**.

Đặc trưng MFCC_0_D_A Với các hmm	Độ chính xác	Tổng số từ	Số từ đúng	Lỗi chèn
Hmm13	25%	60	15	40
Hmm14	25%	60	15	40
Hmm15	23.33%	60	14	42

4.2 Biểu đồ

Biểu đồ đánh giá thay đổi độ chính xác qua các hmm

5 Đánh giá cá nhân

- Việc kết hợp MFCC và các đặc trưng khác như đạo hàm bậc 1, đạo hàm bậc 2 làm tăng khả năng nhận dạng của mô hình.
- Chưa thực hiện kiểm thử được cho các kịch bản MFCC_0_D, MFCC_0_A, ...; thay đổi số vòng lặp huấn luyện, ...
- Việc sử dụng HTK đòi hỏi nhiều thời gian nghiên cứu nên các thông số cũng như các hàm trong các bước trên chưa được mô tả rõ ràng và có thể phát sinh lỗi.

- **Vấn đề:** Chưa thực hiện chạy được toàn bộ tập dữ liệu vivos. Vấn đề xảy ra vì tập dữ liệu quá lớn, khi thực hiện để bước huấn luyện hmm13 thì quá mất thời gian. Nên nhóm dùng 4 tập tin train và 60 tập tin test với mục đích thể hiện hiểu và thực hiện được các bước của quá trình train.

6 Tài liệu tham khảo

- Các bước thực hiện huấn luyện và kiểm thử phía trên được tham khảo chủ yếu (có chỉnh sửa, thêm hình ảnh và giải thích) từ file tham khảo ở htk_training_vn.pdf và htkbook.pdf